

Uplatňovanie práva na obhajobu v konaní pred súdom

Anotácia: Trestný poriadok zaručuje v jednotlivých fázach trestného konania Ústavou Slovenskej republiky garantované právo na obhajobu. Obvinený nesmie byť žiadnym spôsobom obmedzovaný orgánmi činnými v trestnom konaní, ale ani súdom pri uplatňovaní práva na obhajobu. Vzhľadom na skutočnosť, že právo obvineného na obhajobu je rozsiahle a nie je možné venovať mu pozornosť v takom rozsahu, aké si zaslúži, článok sa venuje len tým právam, ktoré sa javia ako problematické v súvislosti s ich aplikáciou v praxi. Poukazuje na problematiku odmietnutia obžaloby a vrátenia veci prokurátorovi, výsluchu obvineného a výsluchu svedka na hlavnom pojednávaní.

KLúčové slová: právo na obhajobu, hlavné pojednávanie, kontradiktórnosť, obžalovaný, súd, prokurátor, obhajca, dokazovanie.

Právo na obhajobu

Právo na obhajobu, ktoré patrí medzi základné práva fyzickej osoby, je súčasťou práva na spravodlivý proces, v ktorom musí byť zabezpečená ochrana práv a záujmov osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie. Ide o jedno zo základných práv garantovaných Ústavou Slovenskej republiky, ktoré upravujú aj medzinárodné zmluvy a dohovory.

K posilneniu práva na obhajobu došlo po rekonštrukcii Trestného poriadku v roku 2005, pretože zákon č. 141/1961 Zb., platný na území Slovenskej republiky po rozdelení Československa, nezodpovedal požiadavkám a potrebám boja s kriminalitou. Na porovnanie uvediem len tie najzákladnejšie zmeny týkajúce sa obhajoby.

Výsluch obvineného je prostriedkom jeho obhajoby, ale zároveň je to dôkazný prostriedok, ktorý pomáha k zisteniu všetkých skutočností dôležitých pre objasnenie stíhaného skutku. Obvinený nesmie byť k výsluchu žiadnym spôsobom nútený. Aj tu došlo k zmene, a to vo forme základného poučenia, ktoré musí obvinený dostať už pri prvom výsluchu, čím sa obvinenému zabezpečilo reálne uplatnenie jeho práva na obhajobu. Táto úprava reaguje na skutočnosť, že obvinený nebol poučovaný úplne a presne o svojich právach. Rovnako je upravený podrobnejší postup pri výsluchu obvineného.

V predchádzajúcej právnej úprave absentovala možnosť oprávnenej osoby zvoliť obvinenému obhajcu. Súčasná právna úprava už umožňuje obvinenému zvoliť si obhajcu prostredníctvom oprávnenej osoby. Znemožnenie uplatnenia práva obvineného požiadať oprávnenú osobu o zvolenie obhajcu nebola v súlade zákonom, a to aj napriek tomu, že orgán činný v trestnom konaní by mal obvinenému umožniť realizáciu jeho práva. Obhajca je oprávnený poskytovať právnu pomoc vo všetkých štádiách trestného konania, čiže aj podozrivej osobe, a dokonca umožňuje obhajcovi hovoriť bez prítomnosti tretej osoby už s osobou podozrivou, o to viac s osobou zadržanou.

Obhajca vyrovnáva nerovnováhu medzi prokurátorom a obvineným, a to najmä na kontradiktórnom hlavnom pojednávaní, kde sa prenáša dokazovanie na jednotlivé procesné strany. Preto nemôže byť v zjavnej nevýhode obvinený, ktorý nemá dostatočné finančné prostriedky na zabezpečenie obhajcu. Obvinený má v takomto prípade právo na zastupovanie prostredníctvom ustanoveného obhajcu. Zaviedol sa preto inštitút sudcu pre prípravné konanie, ktorý okrem ustanovenia obhajcu rozhoduje aj o zásahoch do základných ľudských práv a slobôd v prípravnom konaní. Zdôraznila sa povinnosť obhajcu plniť všetky povinnosti až do prevzatia obhajoby novým obhajcom.

V dôsledku zavedenia prvkov kontradiktórneho procesu dochádza k posilneniu postavenia obhajcu v konaní pred súdom, kde má právo byť prítomný pri všetkých úkonoch s ohľadom na to, či má toto právo aj obvinený. Obhajca má právo vyhľadať a zabezpečiť

dôkaz, predložiť ho orgánu činnému v trestnom konaní, a dokonca sám taký dôkaz vykonať. Týmto znením došlo k výraznej úprave predchádzajúceho znenia, pričom zdôrazňuje skutočnosť, že orgány činné v trestnom konaní a súd musia rešpektovať a akceptovať aj dôkaz predložený obhajcom.

Právo na obhajobu sa vzťahuje na celé trestné konanie, a preto je povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní, ako aj súdu umožniť osobe, proti ktorej sa vedie trestné konanie, uplatnenie jej práv. Zmyslom tejto základnej zásady je teda zabezpečenie ochrany zákonných záujmov a práv obvineného, náležité zistenie skutkového stavu veci a vydanie zákonného a spravodlivého rozhodnutia. Súčasťou práva na obhajobu je aj právo preštudovať spis po skončení vyšetrovania a právo podať návrhy na doplnenie vyšetrovania. Na výkon tohto práva musia byť obvinený i jeho obhajca riadne upozornení. Dôležitosť preštudovania spisu obvineným a jeho obhajcom vyplýva z povahy a významu prípravného konania a je ovplyvnená aj vzťahom prípravného konania k hlavnému pojednávaniu v konaní pred súdom, pričom ale nemožno zabudnúť na ten fakt, že ťažisko dokazovania je sústredené práve v konaní pred súdom. Právo na obhajobu v jednotlivých štádiách trestného konania umožňuje obvinenému a jeho obhajcovi navrhovať, predkladať a obstarávať dôkazy slúžiace na jeho obhajobu, klásť svedkom otázky, možnosť podať sťažnosť voči uzneseniu o pribratí znalca, ako aj všetky ostatné práva, ktoré sú vyjadrením práva na obhajobu.¹

„Účelom práva na obhajobu je poskytnutie príležitosti brániť sa proti obvineniu zo spáchania trestného činu a tiež sa brániť proti tvrdeniam o skutočnostiach, ktoré ovplyvňujú rozhodnutia v trestnom konaní v neprospech účastníka trestného konania. Obsahu a účelu priznaného zákonného a ústavného práva musí korešpondovať možnosť jeho reálneho naplnenia a uplatnenia tými subjektmi, ktorým bolo priznané.“²

Právo na obhajobu v konaní pred súdom

V tomto štádiu konania sa z obvineného stáva procesná strana a po podaní obžaloby sa označuje ako obžalovaný. Trestný poriadok priznáva obžalovanému v súlade s právom na obhajobu ďalšie oprávnenia. Obžalovaný má opätovne príležitosť byť oboznámený s podstatou vzneseného obvinenia. Hlavne má právo, aby mu bola v zákonom stanovenej lehote doručená obžaloba spolu s výzvou na predloženie návrhu na vykonanie dôkazov v konaní pred súdom s upozornením, že vykonanie neskôr navrhnutých dôkazov súd môže odmietnuť. Aj v tomto štádiu konania má obžalovaný právo nazerat' do spisu. Obžalovaný má právo zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní a verejnom zasadnutí, kde sa po vykonaní dôkazov môže ku každému z nich vyjadriť, ďalej má právo byť vypočutý svojím obhajcom, a to hneď po ukončení výsluchu prokurátorom. Na hlavnom pojednávaní má právo predniesť záverečnú reč a právo posledného slova. V prípade, ak to zákon pripúšťa, môže podávať proti rozhodnutiam orgánov činných v trestnom konaní opravné prostriedky. V prípade, ak obžalovaný neovláda jazyk, v ktorom sa vedie hlavné pojednávanie, má právo na tlmočníka a prekladateľa, aby pre neznalosť jazyka neutrpel ujmu. „Nepribratie tlmočníka na konanie je ukrátením práva na obhajobu a dôvodom na zrušenie rozsudku.“³ Aby bola v konaní pred súdom zabezpečená rovnosť strán, obžalovaný má právo na obhajcu a v zákonom stanovených prípadoch ho mať musí. Ak nemá dostatok finančných prostriedkov na úhradu odmeny advokáta, má právo na bezplatnú obhajobu, resp. na obhajobu za zníženú odmenu. Obžalovaný, ktorý je väzbe, má právo radíť sa s obhajcom bez prítomnosti tretej osoby.⁴

¹ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 40/08.

² Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 17/99.

³ R 34/1967.

⁴ IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Bratislava : IURA EDITION, 2010. s. 216-220.

Účelom trestného konania je nielen spravodlivé potrestanie páchatel'a, ale aj spravodlivé konanie, vychádzajúce zo základných zásad upravených v § 2 Trestného poriadku, medzi ktoré patrí aj zásada práva na obhajobu.

Dôležitou zárukou obhajoby obvineného je jeho právo zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní. Bez jeho účasti sa môže hlavné pojednávanie vykonať alebo v ňom pokračovať len výnimočne, za podmienok stanovených v § 252 Trestného poriadku.⁵

V konaní pred súdom stráca prokurátor svoje postavenie z prípravného konania a stáva sa jednou z procesných strán, kde sa od neho očakáva dokázanie viny obžalovanému. Postavenie prokurátora sa mení z dôvodu požiadavky rovnosti zbraní, teda, že žiadna zo strán nesmie byť znevýhodnená voči druhej strane.⁶ Dokazovanie na súde je vedené procesnými stranami, súd zasahuje do dokazovania len v prípade potreby. Je veľmi dôležité, aby procesné strany dôsledne zväžili vykonanie všetkých dôkazov, o ktorých majú vedomosť, pretože v konaní o odvolaní ich už nebudú môcť uviesť.⁷

Jedným z najvýznamnejších dôkazných prostriedkov v konaní pred súdom je výsluch obžalovaného. V prípade, že výsluch nie je vedený v súlade so zákonom alebo je výsluch vedený inak nevhodným spôsobom, predseda senátu môže výsluch prerušiť. Rovnako ho môže prerušiť aj vtedy, ak predseda alebo člen senátu považujú za nevyhnutné položiť obžalovanému otázku, ktorú nemožno odložiť na čas po skončení výsluchu.

1. Odmietnutie obžaloby a vrátenie veci prokurátorovi

Trestný poriadok v ustanoveniach § 241 ods. 1, písm. f) a § 244 ods. 1 písm. h) umožňuje súdu odmietnuť obžalobu a vrátiť vec prokurátorovi, ak dôjde k závažným procesným chybám, najmä k porušeniu práva na obhajobu. Pri preskúmaní (resp. predbežnom prerokovaní) obžaloby je potrebné posúdiť, či obvinený bude na základe výsledkov prípravného konania postavený pred súd, kde bude kontradiktórnym spôsobom dokazovaná jeho vina, resp. nevina.

Z formulácie tohto znenia vyplýva, že porušenie práva na obhajobu nie je jedinou procesnou chybou. V prípade, ak budú zistené iné procesné pochybenia, tak ich procesný a vecný dosah na práva obvineného má byť rovnako závažný ako porušenie práva na obhajobu.⁸

„Dôvodom na vrátenie veci prokurátorovi na došetrenie môže byť tiež okolnosť, že obvinený nemal v prípravnom konaní obhajcu, hoci so zreteľom na trestnú sadzbu ide o prípad nutnej obhajoby.“⁹ Ak súd z ktoréhokolvek štádia súdneho konania vráti vec prokurátorovi na došetrenie a prokurátor sa znovu po došetrení rozhodne sťahť obvineného pred súdom, musí podať na obvineného novú obžalobu, v ktorej musí prihliadnuť na výsledky vykonaného došetrenia. Nestačí iba vyhlásenie prokurátora pri opätovnom predložení veci súdu, že trvá na pôvodnej obžalobe.¹⁰

Ak obvinený nie je oboznámený so všetkými dôkazmi nachádzajúcimi sa v spise pri jeho preštudovaní v štádiu skončenia vyšetrovania, resp. skráteného vyšetrovania, ide o závažnú procesnú chybu, a preto po podaní obžaloby môže dôjsť k jej odmietnutiu a vráteniu veci prokurátorovi.

Závažnými procesnými chybami prípravného konania budú teda také procesné chyby, ktoré vážnym spôsobom spochybňujú zákonnosť prípravného konania a jeho výsledkov, alebo

⁵ VANTUCH, P. *Obhajoba obvineného*. 3. Doplnené a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 432.

⁶ CÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*: Linde Praha, 2006. s. 469.

⁷ Dôvodová správa k Trestnému poriadku č. 1/2007. Citované podľa: JALČ, A. *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*, Bratislava : Eurounion, 2008. s. 81.

⁸ MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Bratislava : IURA EDITION, 2010. s. 662.

⁹ R 19/1963.

¹⁰ R 38/1964.

majú za následok, že na niektoré úkony prípravného konania nie je možné pozeráť ako na dôkazy, pričom náprava týchto skutočností v konaní pred súdom nie je možná. Na vrátenie veci na došetrenie postačí, ak dôjde len k jednej procesnej chybe. Ak bude závažná procesná chyba dôvodom na vrátenie veci prokurátorovi na došetrenie, musí byť v prípravnom konaní odstrániteľná, čo znamená, že nevykonaný úkon bude dodatočne vykonaný, alebo úkon, ktorý bol chybné vykonaný, bude zopakovaný.¹¹

Čo sa týka odmietnutia obžaloby a vrátenia veci prokurátorovi, ďalšou problematickou oblasťou je výsluch svedka, ktorý sa po vznesení obvinenia stáva osobou blízkou vo vzťahu k obvinenému. Tento svedok má možnosť odoprieť výpoveď vo vzťahu k obvinenému, a preto jeho výpoveď vykonaná pred vznesením obvinenia je v ďalšom trestnom konaní nepoužiteľná. Prokurátor nemôže podanie obžaloby opierať o výpoveď tohto svedka, a preto ho musí zopakovať po vznesení obvinenia, keď už obvinený môže realizovať svoje právo na obhajobu. V tejto súvislosti treba mať na zreteli, že vnútroštátne orgány majú postupovať tak, aby v priebehu celého trestného konania bolo minimálne aspoň raz poskytnuté obvinenému právo zaručené čl. 6 ods. 1 písm. d) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), t. j. právo na kontradiktórny postup. Na spravodlivé súdne konanie tak postačuje, aby výsluch svedka bol vykonaný v prítomnosti obvineného, resp. jeho obhajcu v konaní pred súdom, čím sa vystavuje tento dôkaz kritickej preverke.

Prokurátor ako nositeľ dôkazného bremena v konaní pred súdom musí z hľadiska preukázania zavinenia obvineného (vo vzťahu k stíhanému skutku) vziať do úvahy závažnosť výpovede svedka v prípravnom konaní a existenciu nebezpečenstva, že výsluch svedka pred súdom nebude možné vykonať, napr. z dôvodu zmeny pobytu, odchodu do zahraničia, úmrtia svedka atď. vrátane možnosti podstatnej zmeny výpovede svedka v konaní pred súdom.

Z hľadiska uplatnenia práva na obhajobu je dôležitý prístup obvineného, resp. jeho obhajcu, k výsluchu svedka, ktorý bol vykonaný pred vznesením obvinenia. Obvinený môže žiadať jeho zopakovanie v prítomnosti svojho obhajcu, ale tiež môže tento výsluch akceptovať a nebude požadovať opakovanie výsluchu. V prípade, ak výsluch svedka vykonaný pred vznesením obvinenia nepožadujú vykonať ešte raz a ponechávajú si priestor na vykonanie riadneho dokazovania pred súdom, orgány činné v trestnom konaní nemusia opakovať tento výsluch ešte raz, len z toho dôvodu, aby bolo zachované právo na obhajobu.

„Vypočutím svedka pred vznesením obvinenia dochádza k porušeniu princípu zachovania rovnosti strán, keďže obhajca má možnosť zúčastniť sa na takomto úkone len za procesnej situácie, keď sa vedie trestné stíhanie už proti konkrétnej osobe. Na jednej strane nie je vylúčené v zmysle príslušných ustanovení Trestného poriadku, aby tieto dôkazy nemohli byť použité na účely vznesenia obvinenia, na druhej strane je však potrebné ich okamžite opakovať, pretože v opačnom prípade pôvodné dôkazy proti obvinenému už nemajú dôkaznú hodnotu.“¹²

Problematike odmietnutia obžaloby a vrátenia veci prokurátorovi sa venuje vo svojom článku doc. Čentés: „Odmietnutie obžaloby a vrátenie veci prokurátorovi z dôvodu porušenia práva na obhajobu spočívajúcom v nezopakovaní výsluchu svedka po vznesení obvinenia je prísne individuálne a závisí od okolností konkrétneho prípadu. Zachovanie princípu kontradiktórnosti v prípravnom konaní pri výsluchu svedka sa odvíja od charakteru úkonu, jeho povahy a významu, ako aj od vzťahu obvineného či jeho obhajcu k vykonanému dôkazu v prípravnom konaní. Obžaloba prokurátora sa môže opierať aj o výsluch svedka, ktorý nebol v prípravnom konaní vykonaný kontradiktórnym spôsobom, a to v prípade, ak tento výsluch nie je rozhodujúcim alebo výlučne jediným dôkazom usvedčujúcim obvineného. Existencia iných usvedčujúcich dôkazov z prípravného konania totiž zabezpečuje spoľahlivý podklad

¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha : C. H. BECK, 2008. s. 1553.

¹² Uznesenie NS SR, sp. zn. 1 Tošs 29/2008

ďalšieho konania v zmysle § 238 ods. 1 Trestného poriadku. Absencia takýchto dôkazov za súčasného vykonania usvedčujúceho výsluchu svedka nekontradiktórnym spôsobom odôvodňuje rozhodnutie súdu o odmietnutí obžaloby a vrátení veci prokurátorovi bez ohľadu na pasívny postoj obvineného, prípadne jeho obhajcu k dôkazom vykonaným v prípravnom konaní.¹³

2. Výsluch obžalovaného

Orgány činné v trestnom konaní alebo súd vykonávajú výsluch obvineného tak, aby boli zistené podstatné skutočnosti, ktoré sú dôležité pre trestné konanie. Obvinený musí byť pred výsluchom poučený o svojom práve vypovedať alebo odoprieť výpoveď, rovnako musí byť poučený o tom, že k priznaniu ho nesmie nikto nútiť, ako aj o možnosti zvoliť si obhajcu a vypovedať len v jeho prítomnosti. Výsluch obvineného nie je len dôkazným prostriedkom, ale je aj prostriedkom jeho obhajoby.

„Výsluchom obžalovaného, ktorý je jedným z dôkazných prostriedkov a obsah jeho výpovede dôkazom, sa začína najdôležitejšia fáza hlavného pojednávania, t. j. dokazovanie. Určením výsluchu obžalovaného ako prvého úkonu v rámci dokazovania na hlavnom pojednávaní sa sleduje cieľ umožniť súdu, ale aj prokurátorovi a obhajcovi, aby si urobili predstavu o tom, na ktoré skutočnosti sa treba v rámci objasňovania veci zamerať.“¹⁴

Po prednesení obžaloby prokurátorom je obžalovaný poučený predsedom senátu o jeho práve urobiť vyhlásenie, že je nevinný, vinný, resp. že nepopiera spáchanie skutku alebo niektorého zo skutkov uvedených v obžalobe. Na tomto mieste je potrebné poznamenať, že vyhlásenie obžalovaného o vine, resp. že nepopiera spáchanie skutku, sa považuje za priznanie spáchania skutku, je neodvolateľné a nenapadnuteľné odvolaním ani dovolaním okrem dovolania z dôvodu porušenia práva na obhajobu. Obžalovaný musí byť poučený o následkoch vyhlásenia predsedom senátu a v prípade, že má obhajcu, môže sa s ním pred vyhlásením poradiť.

Po vyhlásení obžalovaného o svojej vine alebo nevine je teda výsluch obžalovaného prvým dôkazom vykonaným na hlavnom pojednávaní. Obžalovaný ma v tejto fáze hlavného pojednávania možnosť vyvrátiť tvrdenia prokurátora, ktoré predniesol v obžalobe, a ovplyvniť tak súd vo svoj prospech. Z výsluchu obžalovaného by malo byť jasné, ktoré skutočnosti uvedené v obžalobe popiera a ktoré sú sporné. Obžalovaný má možnosť vypovedať aj v tom prípade, ak v predchádzajúcich štádiách trestného konania využil svoje právo nevypovedať.¹⁵

Obžalovaný by mal už v monológovi uviesť všetky skutočnosti, ktorými môže obžalobu spochybníť, resp. ju môže aspoň v časti alebo celkom vyvrátiť. Prokurátor v obžalobe zvyčajne neuvádza obhajobu obvineného, ktorá bola uplatnená v prípravnom konaní, ani reakcie prokurátora na argument obhajoby. Z obžaloby teda nevyplýva stanovisko obvineného, a to ani v prípade, že v prípravnom konaní boli obstarané dôkazy v prospech obvineného. Obžaloba je zvyčajne koncipovaná v neprospech obvineného, a preto sa obžalovaný na hlavnom pojednávaní javí od samého začiatku ako vinný zo spáchania skutku uvedeného v obžalobe. Je v záujme obžalovaného, aby využil možnosť reagovať na tvrdenia prokurátora uvedené v obžalobe a svojou výpoveďou prezentoval vlastné stanovisko, v ktorom sa sústreďí predovšetkým na skutočnosti, ktoré sú sporné, resp. s nimi nesúhlasí. Tu

¹³ ČENTÉŠ, J. Kontradiktórnosť trestného konania. In *Bulletin slovenskej advokácie*, mimoriadne číslo, 2010, č. 3, s. 53.

¹⁴ MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok*. Stručný komentár. Bratislava : IURA EDITION, 2010. s. 711.

¹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha. C. H. BECK, 2008. s. 1654.

má priestor na to, aby uviedol všetky skutočnosti vo svoj prospech, ktoré v obžalobe nie sú uvedené.¹⁶

Z uvedeného vyplýva, že obvinený si musí už pred svojím výsluchom uviesť, čo chce svojou obhajobou na hlavnom pojednávaní dosiahnuť. Vo väčšine prípadov chce obvinený na hlavnom pojednávaní dosiahnuť preukázanie nevinu. V takom prípade by sa mal zamerať pri svojej obhajobe na niektorý z dôvodov oslobodenia spod obžaloby upravených v § 285 Trestného poriadku,¹⁷ pretože v prípade, ak sa vyskytne čo i len jedna z týchto okolností, súd trestné stíhanie zastaví.

Cieľom obhajoby by malo byť dosiahnutie takých výsledkov dokazovania, aby súd nemohol urobiť záver, že sa skutok stal. Taktiež môže spochybníť to, že skutok, ktorý sa stal, nenapĺňa znaky trestného činu, alebo, že skutok sa síce stal a napĺňa znaky trestného činu, ale nespáchal ho obžalovaný, resp. v čase spáchania trestného činu nebol pričetný, a preto nebol trestne zodpovedný. Rovnako sa môže zamerať aj na tvrdenie, že trestnosť činu zanikla.

„Aj keď bol obžalovaný dôvodne podozrivý, že sa dopustil zažalovaného trestného činu, avšak výsledky dokazovania vykonaného pred súdom nevyznievajú jednoznačne a nie je tu úplne ucelená reťaz tak priamych, ako aj nepriamych dôkazov, z ktorých by sa mohol vyvodíť bezpečný záver, že sa stal skutok, ktorý je predmetom trestného stíhania, treba obžalovaného podľa § 285 písm. a) oslobodiť spod obžaloby.“¹⁸

3. Výsluch svedka na hlavnom pojednávaní

Obvinený má v zmysle čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru právo vypočúvať a dať vypočúvať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok ako svedkov proti sebe.¹⁹ Predseda senátu určí poradie výsluchu svedkov v súlade s § 261 ods. 1 Trestného poriadku. Ako prví budú vypočutí svedkovia, ktorých navrhol prokurátor a po nich svedkovia navrhnutí obžalovaným. Toto poradie sa zvyčajne zachováva aj pri vykonávaní ostatných dôkazov. Na požiadanie obžalovaného môže predseda senátu rozhodnúť o zmene poradia výsluchov svedkov. V prípade, že obžalovaný nebude súhlasiť s rozhodnutím predsedu senátu, rozhodne senát.

Podľa názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky vo veci I. ÚS 140/04 výsluch svedka podľa tohto článku sa má uskutočniť na hlavnom pojednávaní za prítomnosti obžalovaného, ktorému musí byť umožnené hodnotiť vierohodnosť svedka na základe priameho pozorovania správania a reakcií svedka. Z citovaného článku dohovoru vyplýva, že obvinený má jednak právo byť prítomný a aktívne sa zapájať do výsluchu svedkov a jednak právo dosiahnuť, aby sa zabezpečili výsluchy svedkov, ktorých výpovede by mali byť v jeho prospech. Podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva obhajoba musí navrhovať predvolanie a výsluch svedka, inak sa nemôže sťažovať na porušenie čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru.²⁰

„Za istých okolností však možno výsluch svedka považovať za vykonaný v súlade s citovaným článkom dohovoru aj vtedy, keď bol výsluch vykonaný v prípravnom konaní, ak mala obhajoba právo vyjadrovať sa k nemu, popierať ho a klásť svedkovi otázky. Prečítanie výsluchu svedka, ktorý nikdy nebol vypočutý kontradiktórne, nemôže byť podľa Európskeho súdu pre ľudské práva výlučným alebo rozhodujúcim dôkazom viny; naopak, čítanie

¹⁶ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. Doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 436-437.

¹⁷ Trestný poriadok § 285

¹⁸ R 19/1964

¹⁹ Článok 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

²⁰ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. I. ÚS 140/04.

výpovede takéhoto svedka nemusí znamenať porušenie čl. 6 dohovoru, ak odsúdenie nie je výlučne ani v rozhodujúcej miere založené na takejto výpovedi.²¹

Skutočnosť, že obhajoba bola v prípravnom konaní znevýhodňovaná postupom orgánov činných v trestnom konaní, ešte neznamená, že došlo k porušeniu čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru, pretože táto nevýhoda môže byť vyrovnaná postupom súdu na hlavnom pojednávaní. Ako už bolo v 1. kapitole uvedené, pre spravodlivé súdne konanie postačuje, aby výsluch svedka bol vykonaný v prítomnosti obvineného, resp. jeho obhajcu v konaní pred súdom, čím sa vystavuje tento dôkaz kritickej previerke.

Zabezpečenie výsluchu svedka obhajcom je v prípravnom konaní obmedzené len na podanie návrhu na jeho vypočutie. Predvolať svedka na výsluch môžu len orgány činné v trestnom konaní. V konaní pred súdom má obhajca už aktívnejšie postavenie. Aj v tomto štádiu konania môže predvolať svedka na výsluch súd, ale obhajca ho môže navrhnúť a hlavne sám vypočuť. Dôležitou skutočnosťou je aj to, že obhajca môže namietat' vedenie výsluchu svedka prokurátorom a v prípade, že námietka bude opodstatnená, svedok nemusí odpovedať.²²

Na hlavnom pojednávaní sa vykonáva dokazovanie na základe zásady bezprostrednosti a ústnosti, čo znamená, že súd môže pri svojom rozhodovaní prihliadať len na tie skutočnosti, ktoré boli vykonané na hlavnom pojednávaní. Z toho teda vyplýva, že ak výsluch svedkov po vznesení obvinenia nebude zopakovaný, neznamená to, že došlo k porušeniu práva na obhajobu, pretože ho obhajca bude môcť uplatniť na hlavnom pojednávaní. Nezopakovaním výsluchu svedkov nepôjde o porušenie práva na obhajobu, ale o obmedzenie obhajovacích práv, ktoré môžu byť vyrovnané v súdnom konaní.

Zaujímavým spôsobom zaujal stanovisko k tomuto problému Perhács, ktorý sa nestotožňuje „s právnym názorom, že tým, že boli vykonané výsluchy svedkov v štádiu trestného konania – v prípravnom konaní – po začatí trestného stíhania, avšak pred vznesením obvinenia, a to za situácie, že nedošlo k ich opätovnému vypočutiu, došlo k porušeniu práv obvineného na obhajobu. Keďže svedok nebol vypočutý mimo prípravného konania, ale práve naopak, bol vypočutý po začatí trestného stíhania za splnenia zákonných podmienok, čoho dôsledkom nemôže byť neplatnosť výsledkov takto vykonaného dokazovania, a takýto postup žiadne ustanovenie platného Trestného poriadku nevyklučuje. V tomto prípade svedecká výpoveď v konaní pred súdom bude platná a použiteľná, ak v priebehu súdneho konania bude splnená ďalšia podmienka, a to zabezpečenie práva na kontradiktórny postup. Vnútroštátne orgány majú postupovať tak, aby v priebehu konania minimálne raz bolo obvinenému poskytnuté právo zaručené článkom 6 dohovoru. Toto právo by sa malo zabezpečiť predovšetkým na hlavnom pojednávaní, avšak v odôvodnených alebo výnimočných prípadoch postačuje, aby kontradiktórny postup v trestnom konaní bol aspoň raz dodržaný, napríklad v prípravnom konaní. Nedá sa súhlasiť s tvrdením, že ide o závažné procesné pochybenie, ak výsluchy svedkov, vykonané pred vznesením obvinenia, ktoré nemajú charakter neodkladných a neopakovateľných úkonov, neboli zopakované počas prípravného konania.“²³

V prípade, ak je pre ďalšie konanie potrebné doplniť výsluch svedka už v prípravnom konaní, a to hlavne z dôvodu, že vyšli najavo nové skutočnosti, ktoré môžu mať vplyv na rozhodnutie, orgány činné v trestnom konaní sú povinné toto doplnenie vykonať, pričom nie je dôležité, či pri výsluchu svedka bude prítomný obhajca, pretože svoje právo na obhajobu môže naplno využiť na hlavnom pojednávaní. Z uvedeného teda vyplýva, že ak bude právo na

²¹ ČENTÉŠ, J. Kontradiktórnosť trestného konania. In *Bulletin slovenskej advokácie*, mimoriadne číslo, 2010, č. 3, s. 53-54.

²² HASÍKOVÁ, J. Obhajca v kontradiktórnym procese; In *Justičná revue*, 2010, roč. 62, č. 8-9, s. 947–955.

²³ PERHÁCS, Z. K zopakovaniu a doplneniu výsluchu svedka po vznesení obvinenia; In *Justičná revue*, 2011, roč. 63, č. 3, s. 435–452.

obhajobu v prípravnom konaní obmedzené, tak na hlavnom pojednávaní musí byť bezpodmienečne zabezpečené.

Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že orgány činné v trestnom konaní musia postupovať tak, aby v priebehu trestného konania bolo obvinenému zabezpečené právo na kontradiktórny postup konania v súlade s čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru. To znamená, že na zabezpečenie spravodlivého súdneho konania stačí, ak bude výsluch svedka vykonaný v prítomnosti obvineného alebo jeho obhajcu na hlavnom pojednávaní.

Závisí od postoja obžalovaného, či dokáže právo na obhajobu využiť vo svoj prospech až do takej miery, že bude zbavený obžaloby, alebo bude len odmietavo sledovať postup prokurátora pri vykonávaní dôkazov v neprospech obžalovaného, t. j. pasívne očakávať výsledok dokazovania. Na hlavnom pojednávaní sa môžeme stretnúť s obžalovaným, ktorý je po podaní obžaloby apatický, pretože si myslí, že ak to došlo až do tohto štádia konania, už musí byť odsúdený a vôbec si neuvedomuje, že v obžalobe nemusí byť žiadna zmienka o jeho obhajobe. Na druhej strane sa stretávame aj s obžalovaným, ktorý k celej obhajobe pristupuje až priveľmi optimisticky a ani si nepripúšťa možnosť, že by mohol byť aj odsúdený. Snáď najväčšie šance na oslobodenie spod obžaloby, resp. zmiernenie trestu, má obžalovaný, ktorého zastupuje obhajca, pretože len obhajca ho môže pripraviť na hlavné pojednávanie tak, aby využil všetky svoje možnosti, ktoré mu kontradiktórne hlavné pojednávanie ponúka. Obaja majú k dispozícii obžalobu, ale aj kópie najdôležitejších častí spisu, a preto sa dá konštatovať, že už po preštudovaní spisu sú dokonale pripravení na hlavné pojednávanie.

Záver

„Účelom obhajoby je ochrana záujmov občana, ktorý sa stal obvineným, aby boli včas zistené skutočnosti, ktoré ho zbavujú viny alebo zmierňujú jeho vinu. Obhajoba takto prispieva k náležitému objasneniu skutkového stavu a správneho rozhodnutiu vo veci.“²⁴

Najdôležitejším právom obvineného je právo na obhajobu. Toto právo je upravené v Ústave Slovenskej republiky a tiež v Trestnom poriadku, ktorý obsahuje širšiu úpravu práv a povinností obvineného v trestnom konaní. Vzhľadom na to, že ide o jedno z najdôležitejších práv obvineného, upravujú ho aj medzinárodné zmluvy a dohovory, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Právom na obhajobu je ovládané celé trestné konanie, prejavuje sa teda v štádiu prípravného konania, v konaní pred súdom i v konaní o opravných prostriedkoch.

V záujme preukázania dôvodnosti postavenia obvineného pred súd treba vykonať dôkazy v prípravnom konaní tak, aby tieto boli použiteľné aj v konaní pred súdom, lebo v opačnom prípade prokurátor berie na seba riziko, že v prípade porušenia zásady kontradiktórnosti v prípravnom konaní nebude môcť výpoveď svedka v konaní pred súdom reálne použiť.

V konaní pred súdom má právo na obhajobu široké uplatnenie, vzhľadom na skutočnosť, že súd pri svojom rozhodnutí smie prihliadať len na skutočnosti, ktoré boli vykonané na hlavnom pojednávaní. Za veľmi dôležitý prostriedok uplatnenia práva na obhajobu je považovaný výsluch obžalovaného na hlavnom pojednávaní, pretože obžalovaný má možnosť znovu opísať skutok bez ohľadu na skutočnosti uvedené v obžalobe. Obžalovaný však musí prísť na hlavné pojednávanie pripravený, čo nemôže dosiahnuť bez toho, aby využil možnosť preštudovať spis pri skončení vyšetrovania, resp. skráteného vyšetrovania. Po preštudovaní

²⁴ FEŤKOVÁ, G. Právo obvineného na obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy SR. In *Justičná revue*, 2000, roč. 52, č.10, s. 1081.

spisu je obžalovaný pripravený odpovedať aj na nepríjemné otázky prokurátora a rovnako dôležité je aj to, že vie doplniť svoj výsluch z prípravného konania.

Literatúra

- CÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*, Linde Praha, 2006. 872 s. ISBN 80-7201-594-X.
- IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Bratislava : IURA EDITION, 2010. 1049 s. ISBN 978-80-8078-309-9.
- JALČ, A. *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*, Bratislava : Eurounion, 2008. 151 s. ISBN 978-80-89374-02-1.
- MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok*. Stručný komentár. Bratislava : IURA EDITION, 2010. 1392 s. ISBN 978-80-8078-369.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha : C. H. BECK, 2008. 2800 s. ISBN 978-80-7400-043-0.
- VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. Doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. 672 s. ISBN 978-80-7400-321-9.
- ČENTĚŠ, J. Kontradiktórnosť trestného konania. In *Bulletin slovenskej advokácie*, mimoriadne číslo, 2010, č.3, s. 53-54.
- FEŤKOVÁ, G., Právo obvineného na obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy SR. In *Justičná revue*, 2000, roč. 52, č.10, s. 1080 – 1087.
- HASÍKOVÁ, J. Obhajca v kontradiktórnom procese; In *Justičná revue*, 2010, roč. 62, č. 8-9, s. 947 –955.
- PERHÁCS, Z. K zopakovaníu a doplneníu výsluchu svedka po vznesení obvinenia; In *Justičná revue*, 2011, roč. 63, č. 3, s. 435 – 452.
- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd
Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok
R 19/1963.
R 19/1964.
R 38/1964.
R34/1967.
Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 1 Tošs 29/2008.
Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 17/99.
Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. I. ÚS 140/04.
Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 40/08.

Key words: Right to attorney. Main trial. Adversarial. The defendant. The Court. The prosecutor. Defense attorney. Probation.

Summary

The special position between the principles of criminal justice belongs to the principle of right of defense which, which guarantees the accused ability to defend himself against accusations. This principle is an essential feature of true process because it ensures equality of arms between the prosecution on the one hand and defense on the other. The defense of the rights of the accused has to be protected so it would clarify all the factors which indicate in favor of the accused, which testify in benefit of accused that means that these will be taken

into account during proceedings and the decision should not lead to the fact that an innocent person would be convicted.

To demonstrate the merits of the position of accused before court evidence has to be taken in the pretrial, so it would be used during court proceedings, because otherwise the prosecutor takes on the risk that in the event of a breach of the principle of adversarial pre-trial the witness testimony would not be actually used in court. Impeachment of prosecutor may be based on the testimony of the witnesses as well as on other evidence taken during pretrial release before decision of charges is brought, if such statements are not critical, or significantly decisive proof concerning the defendant.

Code of Criminal Procedure provides in various stages of the proceedings constitutionally guaranteed right to a fair hearing. The accused must not be restricted in any way by law enforcement as well as courts in exercising the right of defense. The article deals only with those rights which appear to be problematic in the context of their application in practice. It refers to the issue of rejection of the prosecution and referral prosecutor, interrogation of the accused and examination of witnesses at the trial.

*JUDr. Ludmila Jakubiková
Externý doktorand na Právnickej fakulte
Trnavskej univerzity v Trnave
Katedra trestného práva a kriminológie
odbor trestné právo
e-mail: l.jakubikova@gmail.com*

Recenzent: JUDr. Ladislav Balún